

# Motion till riksdagen

1987/88:L727

av Ulla Orring m. fl. (fp)

om konsumentpolitiken

---

Grunden för samhällets konsumentpolitik skall vara att underlätta konsumenternas fria val. Det sker bäst i en marknadsekonomi med en effektiv konkurrens mellan olika företag. En fri internationell handel är av avgörande betydelse för att inget företag skall kunna missbruka sin ställning.

Det viktigaste inslaget i samhällets konsumentpolitik skall vara att underlätta för konsumenterna att skaffa sig korrekt information inför sina val av varor och tjänster.

Det är viktigt hur hushållen, den minsta ekonomiska enheten i samhället, fungerar i sina val. Den privata konsumtionen utgör en stor del av samhällets totala ekonomi.

Ett liberalt samhälle bygger på en fungerande marknadsekonomi, dvs. en samverkan mellan konsument och producent.

Fri handel och fri konkurrens är viktiga förutsättningar för att marknadsekonomin skall fungera och erbjuda konsumenten det bästa urvalet av produkter och tjänster.

Protektionistiska åtgärder för att begränsa handeln får alltid negativa konsekvenser för konsumenterna genom att deras valmöjligheter begränsas. Sverige bör därför släppa tekoimporten från tredje världen fri. Importrestriktionerna kostar statskassan stora summor och fördyrar kläderna för den enskilde köparen.

Inte mindre än 95 % av de tröjor och jumprar som säljs i Sverige importeras. Importkvoterna orsakar varje enskild svensk konsument en merkostnad på uppskattningsvis 1 000 kr.

Redan Adam Smith konstaterade att konsumtionen är meningen och målet med all produktion. Producenternas intressen bör tillgodoses endast i den mån det är nödvändigt för att främja konsumenternas intressen. En av grundförutsättningarna för effektivitet och valfrihet är den fria konkurrensen mellan olika företag och alternativa företagsformer.

Det är sålunda av väsentligt värde även att förhindra monopolbildningar. En fri prisbildning krävs för att priset skall fungera som signal till konsument och producenter.

## Prisreglering

Folkpartiet vänder sig med skärpa mot det frekventa användandet av prisstopp. Prisstopp bör enligt vårt förmenande endast användas i mycket speciella situationer och inte som ett allmänt medel för att dämpa inflationen. Prisreglering innebär allvarliga störningar i en fri marknads-

prisbildning. Ofta återkommande prisregleringar riskerar att motverka sitt syfte. De skapar en osäkerhet, som i sin tur verkar uppdrivande på inflationen. Resultatet blir att handeln försöker att gardera sig genom att höja priserna under perioder, då prisreglering inte gäller. Prisstopp bör således aldrig användas som ett generellt medel för att dämpa inflationen. Detta har folkpartiet utvecklat i en annan motion till årets riksdag.

Mot. 1987/88  
L.727

## Extrapriser

Prissättningen är ett viktigt konkurrensmedel inom handeln. Detta gäller även extrapriser. Ett sådant system gagnar även konsumenternas ekonomi. De konsumenter som utnyttjar extrapriserna på ett medvetet och effektivt sätt uppnår en lägre kostnad för sin konsumtion. Olika hushåll har sannolikt skilda inköpskostnader beroende på hur extrapriserna utnyttjas.

Marknadsföringen genom extrapriser sker enligt konsumentverkets riktlinjer sedan 1978. Dessa har upprättats i samarbete med handelns organisationer.

I 1986 års livsmedelsutredning, SOU 1987:44, framgår i bilagedelen, "Extrapriser på livsmedel", att det inte finns belägg för att systemet med extrapriser har medfört en sänkning av livsmedlens kvalitet.

Utredningen konstaterar även att omfattningen av extrapriser varierar mellan olika delar av livsmedelssortimentet. Beräkningar visar att omkring en tredjedel av livsmedelsförsäljningen i butikerna sker till extrapriser. Även om det inom handeln kan förekomma "avarter" i form av alltför stora andelar extraprisförsäljning inom vissa varuområden – t ex. charkvaror som grillkorv – anser folkpartiet att systemet med extrapriser och "röda lappar" bör ses som ett konkurrensmedel, som gagnar konsumenterna och det fria valet av konsumtionsartiklar. Några inskränkningar från statsmaktens sida bör därför inte ske. Vad som sagts i detta avsnitt bör ges regeringen till känna.

## Fria affärstider

En återgång till begränsning av de fria affärstiderna leder ofrånkomligt till begränsning av konsumentens valfrihet. De fria affärstiderna har fungerat väl. Folkpartiet avvisar varje tanke på en affärstidsreglering. Detta bör ges regeringen till känna.

## Kunniga konsumenter

För att konsumenterna skall kunna göra väl avvägda, rationella köp fordras kunskaper och information om marknadens utbud.

Att väga pris mot kvalitet och att fatta snabba beslut i en köpsituation förutsätter att konsumenten har goda förkunskaper.

Vi ser tre viktiga medel för att uppnå detta:

- en tidig utbildning redan i skolan i vardagskunskap och färdigheter
- ändamålsenlig information om varorna
- konsumentrådgivning och reklam.

Folkpartiet vill erinra om vikten av resurser för ämnet hemkunskap i grundskolan. Behovet av kunskaper inom området kost och matlagning är betydande. Sambandet kost/hälsa har blivit alltmer klart. Ansvaret för att tillgodose behovet av lokaler, utrustning och kvalificerade lärare för denna verksamhet åvilar den lokala skolledningen.

Förslaget från betänkandet Översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY) att konsumtionslinjen och konsumtionstekniska specialkurser i gymnasieskolan skall slopas har rönt stark kritik. Istället har framförts förslag även från folkpartiet om en treårig yrkesinriktad utbildning.

Vi vill ånyo framföra kravet att Skolöverstyrelsen bör få regeringens uppdrag att lägga fram förslag om att starta en bred försöksverksamhet med en treårig utbildning inom konsumtionsområdet.

Genom en utökning och fördjupning av innehållet i kursplanerna kan en utbildning skapas, som ger en god grund för både flickor och pojkar ute på arbetsmarknaden och för vidare studier på högskolenivå. Detta bör ges regeringen till känna.

Även nuvarande specialkurser som ofta drivs av landstingen i internatform bör finnas kvar. De bör inom sin vuxenutbildning anordna kurser inom konsumtionsområdet även med tanke på folkhälsan och betydelsen av riktig kost. Specialkurserna med en blandning av både teoretiska och praktiska inslag ökar elevernas självförtroende, utvecklar deras omdömesförmåga och kritiska tänkande i konsumentfrågor och väcker deras intresse för vidare utbildning. Utbildningen har också stor betydelse för åldringsvården och hemtjänsten. Tillgången till kunniga hemvårdarinnor är en förutsättning för större valfrihet inom boendet för de äldre.

På en marknad där allt fler leverantörer presenterar sina produkter blir det allt svårare för den enskilde konsumenten att orientera sig och skaffa sig kvalificerad varuinformation som bas för köpbeslut. Den sakkunskap som krävs blir allt djupare, t. ex. vid inköp av kapitalvaror. Bristande information kan leda till olämpliga eller misslyckade köp.

Rådgivning och överblick över marknadens utbud blir i detta sammanhang allt viktigare. De jämförande tester och provningar som görs när ofta inte ut till konsumenterna. Med bl. a. videotex och text-TV kompletterat med s. k. teleprogramvara kan viktig jämförande information om varor och tjänster ställas till många konsumenters förfogande. Varu- och tjänsteförteckningar och produktinformation bör därför branschvis sammanställas och aktuellthållas i öppna databaser. Konsumenten skall inte behöva vända sig till en konsumentupplysare för att få information.

Konsumentverket bör få i uppdrag att närmare överväga normer och standarder för teledistribuerad varuinformation direkt till konsumenten. Regeringen bör ges till känna vad som här framförts.

Behovet av varudeklarationer, säkerhets- och kvalitetsregleringar och allmän konsumentrådgivning är väl dokumenterat.

Varuprovningsskommittén föreslog på sin tid att man på frivillig väg skulle söka bygga upp ett varudeklarationssystem i samarbete med näringslivet. Folkpartiet har tidigare framfört att en utvecklingsmodell för varudeklarationer kan vara den som tillämpas av möbelbranschen—Möbelfakta. De största kunskaperna om de enskilda produkterna torde i de flesta fallen

finnas hos företagen. Standardiserad varuinformation bör därför tas fram av företagen själva och deras branschorganisationer i samarbete med konsumentverket. Initiativet till ett sådant samarbete bör tas av konsumentverket.

Vi föreslår att riksdagen som sin mening ger till kännä vad som anförts om varudeklarationer.

## Konsumentskyddet på bilområdet

Vid sitt första större inköp av en kapitalvara kommer många ungdomar i kontakt med handeln av begagnade bilar och möter en marknad som inte motsvarar förväntningarna. Fullgod upplysning om bilens kvalitet och beskaffenhet saknas ofta. Även vad gäller service- och reparationsarbeten visar många bilverkstäder ett uppseendeväckande slarv.

Konsumenternas missnöje framgår av de klagomål som framförallt framförs till Allmänna reklamationsnämnden.

Ca 1 200 avgjorda ärenden redovisas varje år på motorområdet. De oftast förekommande klagomålen rör köp av begagnade bilar. En tendens är dock att frågor rörande köp av nya bilar ökar.

För att öka konsumentskyddet på bilområdet krävs:

- Varudeklarationer för begagnade personbilar som beslutsunderlag vid bilköp.
- Specificerad skriftlig information om pris, åtgärder som skall utföras samt sista angiven dag för utförande av reparation och service av bilen.

Konsumentverket har antagit riktlinjer för varudeklaration av begagnade bilar. Motorbranschens riksförbund motsatte sig dessa riktlinjer. Undersökningar visar att ytterst få företag följer konsumentverkets riktlinjer. Vid tillkomsten av den nya konsumenttjänstlagen fästes förhoppningar om att den skulle vara en hjälp åt bilkonsumenterna. Tidigare branschöverenskommelse som reglerade viktiga avtalspunkter har nu övergivits av motorbranschens riksförbund och därmed lämnat konsumenten utan normer för bilköp. Här krävs att bilbranschen i förhandlingar med konsumentverket eller genom eget initiativ tar fram konsumentskyddande regler.

Folkpartiet anser att bilhandeln och bilreparationer har en avgörande betydelse för många konsumenters ekonomi. Vi beklagar att förhandlingarna med bilbranschen inte har kunnat leda till ett avgörande, vilket är till förfång för konsumenten. Frågorna har nu istället förts till marknadsdomstolen, där en lång handläggningstid kan förväntas.

Bilkonsumenten får inte lämnas utan råd och stöd under tiden.

Både konsumentverket och de kommunala rådgivarna bör kontinuerligt följa marknaden och bl. a. publicera namn på verkstäder som ej ger kunden rättelse.

## Konsumentrådgivning

Den kommunala konsumentrådgivningen är nu utbyggd i de flesta kommuner. Folkpartiet vill starkt betona vikten av denna verksamhet, som gör det möjligt för den enskilde konsumenten att få information och råd. Behovet

av kvalificerade rådgivare är väl dokumenterat och får inte åsidosättas. Det är en ansvarsfull uppgift. I denna mångsidiga verksamhet ingår flera viktiga arbetsområden, bl. a. hushållsekonomisk rådgivning, som ofta sker i samarbete med främst socialförvaltningen. Erfarenheten visar att ungdomar och studerande har behov av ekonomisk rådgivning för att klara sin ekonomi, särskilt när man nyss flyttat hemifrån. Över huvud taget är det ytterst angeläget med bred lokal samverkan mellan kommunala organ, näringslivet, bankerna och frivilliga organisationer i all rådgivning.

Konsumenternas reella möjligheter att påverka produktion och distribution av varor och tjänster oavsett om de produceras i offentlig eller privat regi bör öka.

Sverige behöver en brett förankrad konsumentrörelse. Enligt folkpartiets mening kan värdet och behovet av en konsumentrörelse, som står fri från alla andra intressen än konsumentens aldrig nog betonas. Framväxten av en sådan rörelse får inte motarbetas.

Erfarenheterna från USA visar bl. a., att det går att engagera människor för en kraftfull ideell konsumentupplysning i samarbete med kvalificerade konsumentrådgivare.

Här kravs nya tag från konsumentverket och kommunerna. Konsumentverket kan exempelvis utarbeta studiematerial och råd för bildande av lokala konsumentgrupper. På lokal nivå bör lokala initiativ välkomnas och kommunerna kan uppmuntra bildandet av grupper eller föreningar.

Konsumentverkets kontakter ute i länen har onekligen minskat i och med att den socialdemokratiska regeringen drog in hemkonsulentverksamheten. Där försvann en naturlig kontakt med många konsumenter.

Sammanfattningsvis anser folkpartiet att en livaktig ideell konsumentrörelse är en omistlig del av en liberal konsumentpolitik. Ett praktiskt exempel utgör den från Hultsfred initierade sammanslutningen Konsument-Forum.

## Könsdiskriminerande reklam

Riksdagen beslutade 1986 att konsumentverket (KOV) skulle för budgetåret 1986/87 tilldelas 200 000 kr. för att följa den könsdiskriminerande reklamens omfattning och utveckling. Uppdraget härleds ifrån den konsumentpolitiska utredningen Hushållning för välfärd, som enligt sina direktiv särskilt skulle överväga frågan om det fanns behov av ytterligare lagstiftning. KOV:s bedömningar skulle redovisas till regeringen före 1988 års utgång. KOV har sammanställt ett omfattande material om reklam och framställningar av könsdiskriminerande natur. Vissa annonser är exempel på övertramp och väcker anstöt. Bilder och andra framställningar som är könsdiskriminerande bör givetvis aldrig förekomma i reklam.

Reklam får inte medverka till att konservera gamla fördomar. Alla former av könsdiskriminering skall enligt vår uppfattning bekämpas bl. a. genom opinionsbildning. Vi anser att mycket har åstadkommits genom påverkan, självsanering och frivilliga överenskommelser inom reklambranschen.

Ett projekt i syfte att komma till rätta med könsdiskriminerande reklam pågår enligt uppgift inom näringslivet. Näringslivets delegation för marknadsrätt har en viktig uppgift att halla efter reklam som speglar en föräldrad syn på könsroller.

Den dokumentation som i enlighet med KOV:s uppdrag skett kan tjäna som underlag för överläggningar med berörda branscher och leda till sanering av könsdiskriminerande reklam.

Det särskilda projektet mot könsdiskriminerande reklam bör nu avvecklas. KOV bör självfallet även framgent följa utvecklingen och effekterna av den opinionsbildning, som förevarit under projektets gång – ett kontinuerligt arbete i linje med KOV:s arbetsuppgifter.

Folkpartiet anser även att frågan om lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam nu bör avföras.

För budgetåret 1987/88 erhöll KOV ytterligare 200 000 kr. för det särskilda uppdraget. Projektet bör enligt tidigare direktiv avvecklas och redovisning lämnas till regeringen. Vi yrkar avslag på framställning om ytterligare 100 000 kr. för budgetåret 1988/89. Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad som ovan anförts.

## Bostadens planering – inredning/utrustning

Konsumentinflytandet på bostadens utformning är fortfarande svagt. Väsentligt litet har förändrats till det bättre i planlösning av nya bostäder – på vissa områden kan man tala om en tillbakagång. Särskilt vad gäller kokens inredning och utrustning.

I allför många nyprojekterade hyreshus och villor har förvaringsutrymmen i framför allt köken reducerats till ett minimum. Detta omöjliggör vecko- och månadsinköp av handelns förmånserbjudanden. Mängdrabatter, som kan förbilliga hushållet för en barnfamilj, blir därigenom omöjliga att utnyttja. "När det regnar manna saknas förråd för härbärgering." Konsumentverket bör än mer uppmärksamt följa upp planlösningen och dess funktioner av våra bostäder. Frågor om bostadens inredning och utrustning har både en praktiskt och en ekonomiskt avgörande betydelse för dagens och morgondagens hushåll. Vad som sagts i detta avsnitt bör ges regeringen till känna.

## Glesbygdstöd

Alltsedan 1972 då försöksverksamhet med statligt stöd till kommersiell service i glesbygd startade, har erfarenheterna av denna service varit goda. 1978 permanentades stödet och omfattade från den tiden också skärgårdsområden i hela landet.

189 butiker har erhållit driftsstöd varav 33 fler än två gånger.

Skälet till stöd är att tillförsäkra konsumenterna i glesbygd en tillfredsställande varuförsörjning. Dagligvarubutiken är i de flesta byar en livsnödvändig förutsättning för att man skall kunna bo kvar. Butikerna har även på senare år åtagit sig flera viktiga servicefunktioner t. ex. postservice, utlamning av gods, apoteksvaror m. m. Om en nedläggning trots allt sker blir

den annu mer kännbar nu än vad som var förhållandet på 1960-talet, då det fanns fler glesbygdsbutiker. Antalet glesbygdsbutiker i Norrbottens län har t. ex. sedan 1970-talet minskat från 400 till 200.

Enligt nuvarande kriterier kan driftsstöd lämnas näringsidkare med högst 50 000 kr. per år till en och samma mottagare i tre år. De varaktiga lönsamhetsproblem som råder för stödbutikerna är oroande och inger starka farhågor för en negativ utveckling och därmed nedläggning av butiker. Flera länsstyrelser har varnat för ytterligare utarmning och uttryckt behov av en möjlighet att bevilja någon form av mångårigt driftsstöd för strategiska sista-butiker. De samhällsekonomiska effekterna har varit goda och därför bör även för kommande budgetår driftsstöd kunna erbjudas.

Nu föreslår regeringen att stödet fortsättningsvis bör benämnas servicebidrag och höjas till 60 000 kr. per år, vilket vi ansluter oss till. Vi delar även uppfattningen att stöd skall få utgå i mer än tre år. Folkpartiet föreslår emellertid att länsstyrelsen även fortsättningsvis skall besluta om det förlängda stödet och avstyrker därmed regeringens förslag att konsumentverket skall få vetorätt.

## Anslagsfrågor

Allmänna reklamationsnämnden (ARN) har alltsedan sin tillkomst väl fyllt sin uppgift att pröva tvister som uppstår mellan köpare och säljare. Verksamheten har varit till stor nytta för konsumenterna. Den minskning av anslaget till ARN som generellt skett under senare år och även den särskilda reduceringen av anslaget vid riksmötet 1986, har inneburit en avsevärd förlängning av ärendehandläggning och en besvarande balans.

Med hänvisning till ARN:s framställning om resursförstärkning för att påskynda beslutsprocessen inom nämnden samt särskilda medel för att pröva snickeritvister m. m. föreslår folkpartiet att ytterligare 300 000 kr. tillförs ARN genom omfördelning från konsumentverket.

Regeringen föreslår att spardelegationen förutsatts avsätta 700 000 kr. för att stärka konsumentfrågornas ställning genom fortbildning av lärare. Folkpartiet har föreslagit att spardelegationen avskaffas. För att säkerställa konsumentutbildningen bör därför konsumentverket tillföras 640 000 kr.

## Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bruket av extrapriser.

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bibehållandet av de fria affärstiderna<sup>1</sup>].

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en försöksverksamhet med en treårig konsumtionslinje i gymnasieskolan<sup>2</sup>].

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om datorstödd konsumentupplysning.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om varudeklarationer.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om medel från utbildningsdepartementets kommittéanslag till konsumentverkets studie om könsdiskriminerande reklam.

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bostadens funktioner och förvaringsutrymmen för livsmedel<sup>1</sup>].

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om länsstyrelsens beslutanderätt om servicebidrag till glesbygdsbutiker<sup>2</sup>].

5. att riksdagen till *Konsumentverket* för budgetåret 1988/89 anslår 55 994 000 kr.,

6. att riksdagen till *Allmänna reklamationsnämnden* för budgetåret 1988/89 anslår 9 777 000 kr. dvs. ytterligare 300 000 kr. utöver regeringens förslag.

Stockholm i januari 1988

*Ulla Orring (fp)*

*Bengt Harding Olson (fp)*

*Kjell-Arne Welin (fp)*

*Barbro Sandberg (fp)*

<sup>1</sup>1987/88:N327

<sup>2</sup>1987/88:Uv397

<sup>3</sup>1987/88:Bo543

<sup>4</sup>1987/88:A483